

טבעת הקידושין – Part 2 :

1. בראשית ל"ח י"ח :

וַיֹּאמֶר מָה הָעֶרְבוֹן אֲשֶׁר אֶתְּרַלְּךָ וַתֹּאמֶר חֲתָמִךָ וּפְתִילְךָ וּמִטָּף אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתְּרֶלָהּ וַיָּבֵא אֶלֶיהָ וַתִּהְיֶה לוֹ :

2. דעת זקנים בראשית ל"ח, י"ז :

ותאמר אם תתן ערבון – י"מ שבא עליה בקידושין וכן מפרשי' מה תתן לי כי תבוא אלי כלומר במה תקדשני ויאמר אנכי אשלח גדי עזים וגו', ותאמר אם תתן ערבון וגו' ויאמר וגו' ותאמר חותמך ופתילך וגו'. פי' טבעתך שאתה חותם בה וקדשה בטבעת. ותימה לה"ר משה וכי מה הועילו הקידושין והרי צריכים עדים ואפי' שניהם מודים כדאי' במס' קדושין. וי"ל דמסתמא אדם חשוב כיהודה לא היה יוצא לדרך בלא שנים רעהו ואחר עמו כמו תלמיד חכם וקדשה בפניהם. וא"ת ואכתי היאך הועילו הקדושין והלא לא מסר לה הטבעת אלא בתורת משכון ואמרינן בקדושין קדשה בפרוטה והניח משכון עליה אינה מקודשת. וי"ל שהקנה לה הטבעת באותה שעה לגמרי אמנם לאחר מכן התנה עמה שאם שולח גדי עזים שתחזיר לו הטבעת כנ"ל.

טבעת	חותם
ששת ימי בראשית	שבת
טבע	נס
שם אלוקים	שם הוי'
מלכות	יסוד
עבודה ע"פ טעם ודעת	מסירת נפש

3. לקו"ש חלק ט"ו וישב ה:

334 לקוטי וישב ה שיחות

וכשם שתיבת „חותמך“ כתובה כאן בדיוק, כנ"ל, כך מדויקת כאן הלשון „פתילך“ – ומצד אותו הטעם: בתיבת „פתיל“ (לשון חיבור) מתבארת כוונת תמר בבקשה את שמלתו של יהודה – בגד בעל חיבור אליו, „מתכסה בה“, וגם בעל שייכות מיוחדת ליהודה, לחשיבותו בתור יהודה.

ו. מיינה של תורה בפירוש רש"י זה:

ב' הקצוות האמורים ב„טבעת שאתה חותם בה“

– (א) אשר מחד גיסא רצון תמר בערבון זה הי' (לא לשם הטבעת, שאין בה חשיבות ושייכות אל יהודה, אלא לשם החותם, שבו ניכרה בעלותו וחשיבותו של יהודה; (ב) ולאידך, החותם הי' (לא דבר בפני עצמו, אלא חלק מהטבעת –

מתאימים לענין „טבעת שיש בה חותם“ כפי שמתבאר בפנימיות התורה; והדברים קשורים להסבר הכללי (בפנימיות התורה) בטעם שתמר ביקשה מיהודה ג' דברים אלו דוקא – „חותמך ופתילך ומטך“, וכדלקמן.

ז. על הפסוקי³¹ „ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה“, איתא במדרש³²: „רבנן אמרי משל למלך שעשו לו טבעת מה היתה חסירה חותם כך מה הי' העולם חסר שבת“. והיינו, שהעולם ללא השבת הוא כ„טבעת“

ממש"נ לקמן (פסוק בה) „והפתילים“ (לשון רבים) – כבר תי' ברד"ק שם: כי השמלה כו' היו נעשים על תבונת שנים או יותר.

(31) בראשית ב, ב.

(32) ביר פ"י, ט.

בכוונה להדגיש, שתמר ביקשה (לא מקל סתם, אלא) את מקלו של יהודה דוקא, אשר ביטא את גבורת יהודה³³.

ולפי זה מיושבת ממילא קושיית הרמב"ן – כיצד השאיר יהודה את בגדו אצל תמר – מפני שלא היתה זו השמלה היחידה שלבש, אלא שמלה מיוחדת שלבש כסימן לחשיבותו.

ה. והמענה לשאלה (כנ"ל, ס"א): היכן מרומז בתיבת „פתילך“ הפירוש ד„שמלה“? – מובן הוא מפירוש רש"י בפרשה קודמת:

על הפסוקי³⁴ „נפתולי אלקים נפתלתי“ כתב רש"י³⁵, שתיבת „פתיל“ כוללת גם משמעות של „חיבור“; ולכן גם שמלה שאדם מתכסה בה נקראת „פתיל“ להיותה קרובה אליו ומחוברת³⁶ עמו.

(26) ראה רמב"ן, בחיי וספורנו כאן.

(27) יוצא ל, ת.

(28) מפי' „מנחם בן סרוק“. ואף שטסיים „ואני מפרשו לשון עקש כו' – הרי: א) מזה שמביא פי' „מנחם בן סרוק“ קודם ל„ואני מפרשו“, מוכח שהוא הפירוש העיקרי בפש"ט. ב) גם הפי' „לשון עקש“ אינו שולל ד„פתיל“ אפ"ל פירושו ל' חיבור, אלא שאי"ז פירושו כאן, וכדמוכח מזה שעה"פ (חוקת יט, טו) „צמיד פתיל“ מפרש רש"י: „פתיל – לשון מחובר כו'“. ג) כפי הנ"ל (חוקת שם) מסיים רש"י: „ל' מחובר בל' עברי' וכן נפתולי אלקים נפתלתי נתחברתי כו'“. וראה מפרשי רש"י לחוקת שם. ואכ"מ.

(29) להעיר ממשפטים כב, כו: שמלתו לעודו גו' ובפירש"י: זו חלוק.

(30) כ"כ גם בבאר יצחק כאן. וראה רד"ק וספורנו כאן.

ומה שהקשה הרמב"ן (וראה גם בבאר יצחק)

(* ברא"ם (וכ"ה בדפוס ראשון ושני דרש"י וברש"י כתי"י): בלשון ערבי.

ובדוגמת המעלה האמורה בחותם –
במעשה יהודה ותמר: דוקא החותם הי'
יכול לשמש כערכון עבור תמר, מפני
שבטבעת מצד עצמה אין ניכרת בגלוי
שייכותה לבעל הבית, ליהודה; אבל
החותם מורה שזהו דבר השייך ליהודה.
וכנ"ל, זהו גם ההפרש בין ששת ימי
בראשית לשבת:

בששת ימי בראשית היתה התהוות
העולם ע"י שם אלקים, הנהגת הטבע.
ואף שההתהוות היא משם הוי"ו⁴⁰ (הוי'
לשון מהוה⁴¹), הרי זה באופן ששם הוי'
מאיר ופועל⁴² ע"י שם אלקים⁴³; אבל
בשבת נוסף הענין ד"חותמו של הקב"ה
אמת" – "אמת הוי' לעולם": שם הוי'
כפי שהוא מצד עצמו נמשך בעולם⁴⁴.

והדבר מתאים גם לחילוק בין
"חותם" ו"טבעת" בספירות⁴⁴: "חותם"

40 ולמעלה יותר, כידוע דעיקר ההתהוות
הוא בכח הסובב דוקא (תו"א מג"א ד"ה יביאו
לבוש מלכות (צ, ב). ד"ה ביום השמיני (נדפס
באוה"ת שמע"צ ע' איתשעט ואילך). ובארוכה –
ד"ה לכל תכלה תרניט. ובכ"מ).

41 ראה זהר שם. פרדס ש"א פ"ט. שעהיוה"א
פ"ד. ועוד.

42 וכן ההתהוות מאור הסובב הוא מה
ש"נמשך ומאיר בממכ"ע. . שאור הסובב נותן
בו כח ועוז כו" (תו"א מג"א צב, ד. דרמ"צ סא,
ב. ובארוכה – ד"ה לכל תכלה שם. ובכ"מ).

וגם ה"צורה" שבנבראים דרשו מחפץ הוי'
– אור הסובב (תו"א מקץ רד"ה נ"ח. קוני' עה"ח
בתחילתו. ובכ"מ) – "הוא ע"י התלכשות בחי'
הרצון בבחי' חכמה כו" (קוני' עה"ח שם. סה"מ
השי"ת ע' 15. ובכ"מ).

והחידוש דיום השבת הוא שאור הסובב
כמ"ש מצ"ע מאיר באור הממלא.

43 ראה ד"ה את שבתותי שם: דהתהוות . .
מהארת שם הוי' . . חיצוני האור . . שבא בעולם
והסתר בשם אלקים ובשבת . . פנימי האור כו'.
44 אוה"ת בראשית שם. וש"נ.

(ללא חותם), והשבת היא כ"חותם"
לטבעת.

והביאור בזה³³:

"טבעת" היא מלשון טבע – הנהגת
הטבע שבעולם, הנהגה טבעית אשר
נותנת מקום שלא לראות שיש לעולם
בעל הבית, שהוא "שייך" לקב"ה;

והשבת היא חותם, עדות וזכר
למעשה בראשית. ובלשון ספר
החינוך³⁴, שהיא קובעת "בלבבנו
אמונת חידוש העולם", וממילא יודעים
אנו גם שהעולם מתחדש בכל יום
תמיד, כפי שמבאר רבינו הזקן
בארוכה³⁵.

וביאור ב' אופנים אלו בשמותיו של
הקב"ה: שם אלקים בגימטריא הטבע³⁶,
ושם הוי' ענינו ה' הוה ויה' כאחד³⁷.
"חותם" הוא הגילוי דשם הוי' (כמאמר
רו"ל³⁸ "חותמו של הקב"ה אמת"
וכדכתיב³⁹ "ואמת הוי' לעולם"), והוי'
הוא שורש ההנהגה הנסית, אשר
בהנהגה הנסית באה לידי ביטוי אמת
הוי', ונראה וניכר בגילוי שהקב"ה הוא
למעלה מהעולם לגמרי.

33 בהבא לקמן – ראה אוה"ת בראשית
(כרך ג') תקיא, א. תשא ע' איתתקנרוז. ד"ה את
שבתותי היש"ת פ"א.

34 מצוה לא לב. וכ"כ במר"ג ח"ג פמ"ג.

35 שער היחוד והאמונה בתחלתו.

36 פרדס שער יב פ"ב. שעהיוה"א רפ"ו.

ובשלי"ה (פט, א) משמע קצת שכי' בזהר.

37 זח"ג רנז, סע"ב. שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

38 שבת נה, א. וראה לקו"ת ד"ה אלה מסעי

(צא, ד) וביאורו (צג, ב ואילך).

39 תהלים קיז, ב – וראה לקו"ת רד"ה ביום
השמע"צ (השלישי). וראה רש"י וארא ו, ג (הובא
באוה"ת בראשית שם): לא נכרתי להם במדת
אמתית שלי . . שמי ה'.

הוא ספירת היסוד, ו"טבעת" – מלכות; והרי ספירת המלכות היא השרש דהנהגה טבעית, ויסוד⁴⁵ (ז"א) – השרש דהנהגה נסית.

ושלימות העבודה שע"פ טעם ודעת היא דוקא כאשר היא חדורה גם בעבודת המסירת־נפש שלמעלה מטעם ודעת⁴⁶.

ח. כמבואר לעיל, כשם שהחותם אינו מציאות נפרדת לעצמו, אלא דבר הנמצא בטבעת (וממילא ע"י החותם ניכר שגם הטבעת שייכת ליהודה) – כך גם השבת (נס) אינה ענין נפרד מששת ימי בראשית (בריאה), אלא היא היום השביעי דששת הימים, והיא פועלת את השלימות בתוך הבריאה, ובלשון חז"ל: "מה ה' העולם חסר שבת". והיינו, שהשלימות של הטבע גופא היא בזה שממשיכים בו מה שלמעלה מן הטבע⁴⁷ – שם הוי' כפי שהוא לעצמו, למעלה מן העולם לגמרי.

ט. הביאור הנ"ל (ס"דח) בענין חותם וטבעת – שזהו החיבור דנס (יסוד) וטבע (מלכות) – קשור עם הטעם הפנימי לזה שתמר ביקשה ג' דברים אלו – "חותמך ופתילך ומטך":

איתא בספרים⁴⁸, שתמר היא בחינת מלכות. ולכן ביקשה ג' דברים אלו "חותמך ופתילך ומטך" – מאחר שהם כנגד ג' ספירות: יסוד (חותמך), נצח (פתילך), הוד (מטך)⁴⁹; ובוזה ביקשה לפעול חיבור בין ספירות אלו שלמעלה מהמלכות עם ספירת המלכות⁵⁰, ובלשון החסידות: בנין המלכות.

וכן הוא גם בעבודת ה':

בעבודת ה' יש ב' אופנים: א) עבודה ע"פ טעם ודעת (אשר על ידה ממשיכים אור אלקי שהוא בערך הבריאה⁴⁷), ב) עבודה של מסירת נפש שלמעלה מטעם ודעת (אשר על ידה נמשך אור אלקי שלמעלה מהבריאה⁴⁷ – אשר בא לידי ביטוי בהנהגה נסית⁴⁸);

ולכן ע"י "מעשה יהודה ותמר" נולד "פרץ" שהוא המקור דמלכות בית דוד⁵¹ עד למשיח⁵² – והיינו, שענין "בנין המלכות", שיהי' בשלמותו לעתיד לבוא, התחיל מיהודה ותמר.

וי"ל בדרך אפשר, שזהו גם הטעם הפנימי לפירוש רש"י ש"חותמך" היינו

מחודשת והיא עשיית הנסים השולטים על הטבע⁵³.

49) ראה ענ"ו קונ' עה"ת פ"ו ואילך – לענין העבודה דיתו"ע ויתו"ת.

50) ראה לקו"ת להאריז"ל פרשתנו, סוד תמר: "תמר שם אדני"י". וראה זח"ג עב, א.

51) זח"ג שם. הגהות הרח"ו (והובא במק"מ) שם. הובא באו"ת לה"מ סוף פרשתנו. אוה"ת חנוכה (שכב, ב). רד"ה ויגש תרכ"ז, תרע"ט.

52) זהר שם. וראה אוה"ת פרשתנו (כרך ר') תרצ"ו, א.

53) סוף מגילת רות.

54) ראה ב"ר פפ"ה, יד וברש"י שם.

45) ראה יהל אור לתהלים ק, א. וש"נ. וראה גם אוה"ת חנוכה שלד, ב.

46) ראה סידור ד"ה מזמור לתודה (מד, ב). פיה"מ (מהדור"ב) פקליט ואילך.

47) וכידוע מ"ש בכתהאריז"ל (ראה סה"מ תש"ג ע' קסח. וש"נ) דע"י העבודה דתומ"צ ממשיכים יחוד זרי"ג (אור דס' השתלשלות) וע"י העבודה דמסנ"פ – יחוד אר"א (אור חדש מעצמות אוא"ס).

48) ראה אוה"ת בראשית (יט, א) מהרמ"ו, דע"י יחוד פנימי דאר"א "תתחדש בעולם הנהגה

ותמר דוקא, מובן שישנה שייכות ביניהם בתוכנם.

והביאור בזה: ידוע⁵⁵ שגילוי כח האינסוף בעולם הזה הוא בענין הנישואין, שהוא בנין עדי עד – אין סוף; והיינו, שנישואין הם בדוגמת החיבור דבחינת חותם (נס) וטבעת⁵⁶ (טבע): הגילוי דכח האינסוף בעולם נגא.

וכיון ש"בנין המלכות" האמיתי והשלם, החיבור דאין סוף עם העולם (נס וטבע; יסוד ז"א) ומלכות) שיהי לעתיד לבוא, התחיל מקידושי יהודה ותמר, כנ"ל – לפיכך נרמז הענין דקידושין בטבעת בהם דוקא.

(משיחות ש"פ וישב תשל"ג, תשס"ז)

"טבעת" ובה חותם – לפי שענין החותם והטבעת הוא, כאמור, החיבור דיסוד ומלכות; ונמצא, שענין החותם והטבעת הוא בהתאם⁵⁵ לתוכן הכללי דמעשה יהודה ותמר: בנין המלכות, המשכת בחינת החותם (יסוד) בתוך בחינת הטבעת (מלכות).

יוד. לפי זה יש לבאר גם את דברי רבותינו בעלי התוספות⁵⁶ (על "חותמך"), שיהודה "קדשה (את תמר) בטבעת (כחותם שנתן לה)" [וזה גם מקור המנהג⁵⁷ שמקדשים בטבעת].

לכאורה צריך להבין: מהי השייכות בין קידושין לטבעת (שמטעם זה המנהג גם בזמן הזה לקדש בטבעת)? וכן: מזה שהתורה מרמזת את ענין הקידושין בטבעת בקידושי יהודה

58) ראה לקו"ת שה"ש מ, א. ד"ה כל הנהגה תרנ"ב. ובארוכה – המשך שמח תשמח ע' 93 (סה"מ תרנ"ז ע' רסט) ואילך.

59) לכאור' עפ"ז למה מנהגינו לקדש (ודוקא) בטבעת בלי חותם.

הטעם ע"פ נגלה י"ל שהוא ע"ד שנהגו שלא לקדש בטבעת שיש בה אבן (ש"ע אה"ע ס"א ס"ב. וראה שר"ת צ"צ חאה"ע סק"א).

ואולי אפשר לבאר ע"פ מה שמסיים באוה"ת בראשית (שבהערה 33) מלקו"ת דטבעת קדושין הוא בחי' מקיף, וע"פ הנ"ל בפנים – הרי חותם הוא המשכה בפנימיות (וזה בא רק לאחור' הקידושין והברכות וכו'. ובכללות יהי' זה – לעת"ל (שמר"ר ספ"ז)).

55) ולהעיר שבאוה"ת בראשית (שבהערה 33) מביא פי' הרח"ו (ד"חותמך יסוד פתילך ומטך נר"ה) לענין חותם וטבעת, עיי"ש.

56) וכ"ה בתוספות – הדר זקנים. מושב זקנים עה"ת. ובריב"א כאן (בפי' הא"): שקדשה במשכון שנתן לה החותמת והפתילים והמטה.

57) ראה רמ"א אבה"ע ר"ס כז: נוהגין לקדש בטבעת ויש להם טעם בתקוני הזהר. ראה תקו"ז ת"ה ות"י. ובס' אוצר חילוף מנהגים בין בניי בכל לבני א"י (הובא גם ביש"ש ב"ק בסופה) דמנהג א"י לקדש בטבעת משא"כ בבבל.

